

ХҒТАР 16.21.51
Ғылыми мақала

DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-678X-2025-151-2-8-22>

Ас даярлау етістіктерінің прагматлингвистикалық ерекшеліктері

С.Т. Айтхожаева^{1*}, М.К. Мәмбетова², Б. Нұрланғазықызы³
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан

(E-mail: ¹a.t.saltanat@mail.ru, ²mmanshuk@gmail.com, ³balnurbaitileuova@gmail.com)

Аңдатпа. Бұл мақалада аспаздық етістіктердің прагматлингвистикалық тұрғыдағы әртүрлі мағыналары қарастырылады. Күнделікті қарым-қатынаста, мамандандырылған дискурста немесе метафоралық трансфертте көрінетін сөзбе-сөз семантикамен контекст әуелді мағыналық нюанстар арасындағы өзара әрекеттесу басты назарда болды. Зерттеу көрсеткендей, бұл етістіктер іс-әрекеттерді сипаттап қана қоймайды, сонымен қатар мәдени тәжірибелерді, әлеуметтік нормаларды және жанама білімді жеткізеді. Әдістемелік тұрғыдан талдау интерпретацияға контекстік әсерді көрсету үшін сапалы мысалдарды прагматлингвистиканың теориялық модельдерімен біріктіреді. Нәтижелер аспаздық етістіктерінің тілдік дәлдік пен жағдаяттық бейімделу арасындағы байланыс қызметін атқарғанын көрсетеді: ас даярлау етістіктерінің мағынасы сөйлеушінің ниеті, ситуациялық жағдай немесе мәдени орта сияқты факторларға байланысты тек қолдануда пайда болады. Бұл мәдениетаралық қарым-қатынасқа, тіл дидактикасына және аудармаға әсер етеді, өйткені тек лексикалық эквиваленттер көбінесе коннотативті айырмашылықтарды көрсетпейді. Мақалада прагматикалық аспектілерді қамтитын кеңірек семантикалық көзқарастың дәлелдері келтірілген және басқа тілдерді немесе салаларды салыстырмалы зерттеу ұсынылады. Жалпы, мақалада күнделікті етістіктер контекстік ендірудің арқасында тілдің динамикасын әлеуметтік құбылыс ретінде тереңірек түсінуге мүмкіндік беретіні атап көрсетілген.

Түйін сөздер: аспаздық етістік, прагматика, семантика, контекст, концептуалды метафора, мағына, прагматлингвистика.

Түсті: 01.04.2025; Жөнделді: 20.05.2025; Мақұлданды: 05.06.2025; Онлайн қолжетімді: 25.06.2025

Әр тілде ас әзірлеуге қатысты нұсқауларды берудің ерекше дәстүрлері мен тәсілдері бар, бұл рецепт мәтіндерін талдауды зерттеудің маңызды саласына айналдырады. Қолданбалы лингвистиканың бір саласы саналатын аспаздық лингвистика осы мәтіндерді талдауға және түсінуге бағытталған. Бұл сала – пәнаралық және морфология, синтаксис, семантика және прагматика сияқты әртүрлі лингвистикалық салаларды қамтиды. Тіл мен ас/тағам әр халықтың мәдениетін беру құралы ретінде қызмет етеді. Тағамға байланысты тілді аспаздық лингвистика арқылы зерттеуге болады. «Аспаздық» (culinary) сөзі грек тілінен шыққан және «пісіру» дегенді білдіреді және ас даярлаудың синонимі [1]. Ас әзірлеу мәдени дәстүрлерді қалыптастыру үдерісіне байланысты. Осылайша, аспаздық тәжірибені тамақ арқылы мәдениетті зерттеу әдісі ретінде қарастыруға болады.

Бұл мақаланың мақсаты – қазақ, орыс, және ағылшын тілдеріндегі аспаздық етістіктердің прагмалингвистикалық семантикасын салғастырмалы талдау. Зерттеудің өзектілігі тіл білімінің қазақ, орыс және ағылшын тілдеріндегі ас әзірлеу етістіктерінің семантикасын прагмалингвистикалық талдауға көбірек көңіл бөлуіне байланысты. Бұл тақырыпқа тұрақты қызығушылықты көрсететін жаңа зерттеулермен расталады. Бұл қызығушылық әртүрлі тілдер мен мәдениеттерде аспаздық етістіктерді қолданудың прагматикалық ерекшеліктеріне негізделген аударманың теориялық және практикалық аспектілерін зерттеуде бірдей көрінеді.

Зерттеу нысаны ретінде қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде ас даярлау үдерісін білдіретін етістіктер қарастырылады. Олардың көпшілігінде полисемия болғандықтан, олардың лексикалық-семантикалық нұсқасы – (LSV) талдау бірлігі. Етістіктер прагмалингвистикалық сипаттамаларын ескере отырып, бастапқы түрінде талданады. Бірдей категориялық-лексикалық семантикасы бар бір түбір етістіктер бір лексикалық бірліктің формалары ретінде қарастырылады.

Тағам тілі немесе аспаздық тіл әртүрлі грамматикалық құрылымдар мен үлгілерге бай. Сонымен қатар, ол синтаксис пен лексикамен тығыз байланысты [2, 20]. Аспаздыққа қатысты сөздер мен мағыналарды семантика және прагматика сияқты лингвистиканың салалары арқылы талдауға болады.

Прагматика – тілдік формалар, олардың қолданушылары мен тілді қолданатын контекст арасындағы байланысты зерттейтін тіл білімінің негізгі саласы. Дж. Мэй (2001) прагматиканы әлеуметтік жағдайларға байланысты орындылыққа баса назар аудара отырып, тілдің қарым-қатынаста қолданылуын зерттеу ретінде анықтайды [3]. Сол сияқты, Д. Кэмерон (2001) прагматиканы тілдің нақты әлемдегі жағдайларда сөзбе-сөз түсіндіруден тыс мағынаны қалай жеткізетінін зерттеу ретінде қарастырады [4]. Х.М. Алакраш пен Е.С. Бустан (2020) сияқты зерттеушілер прагматика сөйлеушінің ниетіне де, тыңдаушының түсіндіруіне де назар аударып, мағынаның қаншалықты жиі көрсетілетінін және анық көрсетілмейтінін айқын деп тұжырымдайды [5].

Генеративті семантика етістіктердің лексикалық семантикасын екі түрге бөліп көрсетеді: кейбіреулері нәтижені білдіреді (bake – «пісіру»), басқалары әрекет ету тәсілі (stir – «араластыру») [6]. Комплементарлық гипотезаға сәйкес, бір етістік мағынаның екі компонентін бір уақытта кодтай алмайды.

Зерттеулер көрсеткендей, өнімділіктің грамматикалық көрінісі тілдер арасында әртүрлі болады. Ағылшын және неміс тілдерінде ол анық ұсынылған [7], ал испан және

каталан тілдерінде нәтижені білдіретін арнайы конструкциялар жоқ [8]. Алайда, кейбір етістіктер мағынаның екі компонентін де біріктіре алады [6].

Бұл зерттеу әмбебап және ерекше семантикалық сипаттамаларды анықтай отырып, қазақ, орыс және ағылшын тілдеріндегі тағам дайындау етістіктерінің прагмалингвистикалық ерекшеліктерін талдайды. Орыс тілінде тиімділік префикстермен (варить – сварить), ал қазақ тілінде аффикстермен немесе аналитикалық конструкциялармен көрсетіледі. Бұл айырмашылықтар грамматикалық және мәдени ерекшеліктерге байланысты.

Аспаздық етістіктердің прагматикасын зерттеу өте маңызды, өйткені олардың таңдауы тек пісіру әдісін ғана емес, сонымен қатар әлеуметтік және мәдени аспектілерді де көрсетеді. Мысалы, ағылшын тілінде roast («қуыру») үдеріс пен нәтижені болжайды, ал орыс және қазақ тілдерінде мұндай айырмашылықтар сөзжасамдық элементтер немесе контекст арқылы беріледі.

Прагмалингвистикалық тұрғыдан аспаздық етістіктерді салыстырмалы-салғастырмалы талдау негізінде әртүрлі тілдік және мәдени контексттерде директивті сөйлеу әрекеттерінің қалай жұмыс істейтіні байқалады.

Зерттеу материалы мен әдістері

Зерттеуде бірнеше теориялық және практикалық әдістер қолданылды. Зерттеудің алғашқы әдісі – прагмалингвистика, концептуалды метафоралар және контрастивтік анализ үшін қажет тіларалық вариациялар бойынша бар зерттеулерді талдаудың теориялық негізі ретінде жүргізілген әдебиеттерді талдау болды. Бұл қадам біздің зерттеуіміздің негізін құру, негізгі ұғымдарды анықтау және әртүрлі тілдерде ас даярлау етістіктерінің прагмалингвистикалық семантикасын талдауға байланысты алдыңғы нәтижелерді түсіну үшін қажет болды.

Қазақ, орыс және ағылшын тілдеріндегі тағам дайындау етістіктерінің жиналған мысалдары, яғни, зерттеу нысаны – өкілдікті қамтамасыз ету үшін жүйелі іріктеу әдісін пайдалана отырып жиналды. Бұл тәсіл метафоралық өрнектерге ғана емес, ас әзірлеу етістіктердің жалпы семантикалық, грамматикалық және лексикалық аспектілеріне де қатысты болды. Тілдік ерекшеліктердің кең ауқымын қарастыра отырып, біздің зерттеуіміз тамақ дайындауға қатысты лексика мен оның тұжырымдамалық сәйкестіктерін жан-жақты тіларалық салыстыруды қамтамасыз етеді.

Прагмалингвистикалық мағынаның мысалы ретінде қолданылған ас әзірлеу саласындағы етістіктердің метафоралық өрнектері, жалпы қабылданған және конвенцияланбаған, тілдің үлкен өкілдігін қамтамасыз ету үшін онлайн-корпустарды қолдана отырып, нақты дискурстан алынды. Нәтижелердің жалпылануы мен сенімділігін арттыру үшін корпус-лингвистикалық тәсіл қолданылады [16]. Корпус-лингвистикалық тәсіл өте маңызды, өйткені ол семантикалық және прагматикалық зерттеулерде объективті және жалпыланған нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік беретін нақты тілдік деректерді талдау арқылы эмпирикалық сенімділікті қамтамасыз етеді.

Зерттеуде қолданылған келесі әдіс – контрастивті анализ. Бұл – лингвистикалық зерттеулерде маңызды, өйткені ол әмбебап заңдылықтарды да, мағынасы, грамматикасы мен қолданылуындағы ерекше айырмашылықтарды да анықтау мақсатында тілдерді жүйелі түрде салыстырады. Семантикалық шекараларды, синтаксистік құрылымдарды және

прагматикалық функцияларды зерттей отырып, контрастивті анализ ас әзірлеу сияқты ұғымдардың әртүрлі тілдерде, соның ішінде метафоралық кеңейтулер мен идиомалық қолдануда қалай көрінетінін көрсетеді. Бұл тәсіл тіларалық концептуализацияны түсінуге, аударма мен тілді оқытуды жақсартуға және тілге мәдени әсерді анықтауға пайдалы.

Салғастырмалы талдау аспаздық етістіктердің семантикасы мен прагматикасындағы тіларалық айырмашылықтарды анықтағанымен, бұл етістіктердің шынайы дискурста қалай жұмыс істейтінін зерттеу үшін дискурстық анализ қолданылды.

Дискурстық талдау сөйлеушінің мағынасын, әлеуметтік өзара әрекеттесуін және ниетін қалыптастыру үшін аспаздық етістіктердің контексте қалай жұмыс істейтінін зерттейді. Олардың аспаздық нұсқаулықтарда, рецепттерде қолданылуын талдай отырып, бұл тәсіл олардың коммуникациядағы прагматикалық рөлін көрсетеді.

Келесі кезеңде біз тамақ дайындау етістіктерінің прагмалингвистикалық кеңірек зерттеу аясында қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде метафоралық түрде қалай кеңейетінін анықтау үшін фреймдерге негізделген контрастивті метафораны талдауды қолдандық (Frame-based contrastive metaphor analysis). Бұл тәсіл маңызды, өйткені ол метафораларды қолданудың әмбебап және мәдени-спецификалық заңдылықтарын ашып қана қоймайды, сонымен қатар тіл қолданушыларының метафоралық өрнектер арқылы мағынаны, эмоцияны және мәдени перспективаларды қалай жеткізетінін көрсететін коммуникациядағы осы метафоралардың прагматикалық функцияларын көрсетеді.

Әдебиеттерге шолу

Прагматика контекстің мағынаны түсіндіруге қалай әсер ететінін зерттесе, семантика сөздер мен сөз тіркестерінің ішкі мағыналарына назар аударады. Осы екі саланың өзара әрекеттесуі етістіктердің қарым-қатынаста қалай жұмыс істейтінін түсіну үшін өте маңызды. Прагматика етістіктердің мағыналары ситуациялық контекстке, сөйлеушінің ниетіне және тыңдаушының түсіндіруіне байланысты өзгеретінін атап көрсетеді. Мысалы, «to give» (беру) етістігі контекстке байланысты «to give a speech» немесе «to give a gift» сияқты әртүрлі әрекеттерді білдіруі мүмкін [9].

Етістіктер сөйлем құрылымында негізгі рөл атқарады, қатысушылардың іс-әрекетін немесе күйін білдіреді. «Agent», «patient», and «experiencer» сияқты семантикалық рөлдерді түсіну олардың сөйлемдегі қызметін нақтылайды [10]. Сөздердің әртүрлі рөлдерін қарастыратын бұл тәсіл лингвистерге етістіктердің айналасындағы басқа сөздермен қалай жұмыс істейтінін және бұл мағынаға қалай әсер ететінін түсінуге көмектеседі.

Етістіктердің прагмалингвистикалық талдауы әртүрлі контексте қолдану үлгілерін анықтау үшін олардың аргументтік құрылымдарын зерттейді. Мысалы, ас даярлау етістіктері көбінесе сөйлемнің басқа элементтерімен тіркесуіне әсер ететін ұқсас мағыналық қасиеттерді көрсетеді. Бұл талдау формальды семантика мен прагматиканың қиылысында, етістіктердің белгілі бір тілдік жағдайларда мағынаны қалай беретінін зерттейді.

Прагматикалық тәсіл когнитивтік факторлар мен мәдени білімді қамтиды, мағынаның тұрақты емес, жеке тәжірибе мен әлеуметтік нормалар арқылы қалыптасатынын атап көрсетеді. Мәдени айырмашылықтар аспаздық етістіктердің әртүрлі тілдерде қалай түсіндірілетініне әсер етеді. Етістік таңдау сөйлеушінің ниеті жайлы нюанстарды бере алады. Мысалы, «to explain» және «to argue» сөздері арасындағы таңдау түсіндіру

дәрежесіндегі сәйкессіздікті көрсетуі мүмкін, бұл өз кезегінде тыңдаушының қабылдауына әсер етеді [11].

Джон Роджерс Серл сөйлеу әрекеттері туралы негізгі жұмысты етістіктердің іс-әрекетті сипаттап қана қоймай, сонымен қатар оларды орындайтынын көрсетті. Дж. Остиннің бақылауларына сүйене отырып, Дж.Р. Серл орындаушы етістіктер олардың айтылымы арқылы әлеуметтік әрекеттерді орындайтынын көрсетті. Бұл идея етістікті таңдау прагматикалық күшті қалыптастыратынын зерттеген С. Левинсонның жұмысында одан әрі дамыды. Соңғы зерттеулер бұл теорияларды етістік семантикасын жүйелі түрде модельдеу үшін есептеу прагматикасын біріктіру арқылы кеңейтті. Сонымен қатар, П. Браун мен С. Левинсонның «Politeness theory» (Сыпайылық теориясы) сияқты әлеуметтік-мәдени перспективалар етістік таңдауының әлеуметтік конвенцияларды қалай көрсететіні туралы түсінігімізді байытты.

Прагматикалық зерттеулердегі жетістіктер маңызды практикалық қолданбаларға ие. Р. Эллис етістіктердің прагматикалық ерекшеліктерін меңгеру екінші тілді меңгеруде коммуникативтік құзыреттілік үшін шешуші мәнге ие екенін атап өткен. Бұл түсінік тілді оқыту, біліктілікті бағалау және мәдениаралық қарым-қатынас үшін құнды [12]. Аударма зерттеулерінде Дж. Хаус (2015) прагматикалық мағынаны сақтау мәдени эквиваленттілікке назар аударуды қажет ететіні жайлы тұжырымдады [13].

Ас даярлау етістіктері мәдени тәжірибені, тілдік экспрессияны және техникалық аспаздық білімді байланыстыратын өмірлік маңызды лексикалық категорияны құрайды. Бұл етістіктер физикалық әрекеттерді сипаттап қана қоймай, сонымен қатар мәдени дәстүрлерді, техникалық дәлдікті және тағам дайындаудың әдістемелік тәсілдерін кодтайды. Ағылшын тілінде де (to boil, to fry, to bake), қазақ тілінде де (қуыру, қайнату, пісіру) мұндай етістіктер іс-әрекетті ғана емес, сонымен қатар метафоралық мағынаны, дискурс стратегияларын білдіреді. Маңыздылығына қарамастан, ағылшын және қазақ аспаздық етістіктерін салыстырмалы түрде зерттеу шектеулі болып қала береді.

Аспаздық етістіктер тағам дайындаудағы технологиялық жетістіктер мен мәдени артықшылықтарды көрсететін адамзат өркениетімен бірге дамыды. Тарихшы Рэйчел Лаудан «Cuisine and Empire» (Ас үй және Империя) еңбегінде атап өткендей, мамандандырылған аспаздық терминологияның дамуы пісіру техникасының дамуымен қатар жүрді. Аспаздық етістіктердің дәлдігі әртүрлі аспаздық басымдықтарды көрсете отырып, мәдениеттер бойынша өзгереді.

Мысалы, француз аспаздық лексикасы таңқаларлық ерекшелікті көрсетеді:

- «Sauter» дегеніміз – лақтыра отырып, қатты отта, тез қуыру
- «Pocher» дегеніміз – тағамды сұйықтықта, баяу отта пісіру
- «Braisier» дегеніміз – құрғақ түрде және ылғалды түрде пісіру әдістерін біріктіреді

[14].

– Аспаздық етістіктердің семантикалық жіктелуіне келсек, Юрафский оларды пісіру температурасына және механикалық өңдеуіне қарай екі түрге бөлді.

Ас даярлау температурасына байланысты:

- Тікелей қыздыру (қуыру, гриль, пісіру).
- Сұйықтық негізінде қыздыру (қайнату, бұқтыру, пісіру).
- Аралас әдістер (бұқтыру, бумен пісіру).

Механикалық өңдеу етістіктері:

- Бөлу (турау, кесу, кесу).

-
- Комбинация (араласу, араластыру, біріктіру).
 - Трансформация (илеу, шайқау, қрем жасау) [15].

Аспаздық етістіктерді прагматистикалық зерттеу тілдің мәдени және техникалық білімді қалай кодтайтыны туралы құнды түсініктер береді. Аспаздық етістіктер іс-әрекетті сипаттап қана қоймайды, сонымен қатар әлеуметтік нормаларды, кәсіби тәжірибені, аспаздық дәстүрдегі өзгерістерді көрсетеді. Олардың семантикасы мен прагматикасын түсіну лингвистикалық талдауды да, аудармада, тілді оқытуда және есептеу модельдеуде практикалық қолдануды да жақсартады. Болашақ зерттеулер прагматистика, жасанды интеллект және аспаздық лингвистиканың қиылысуын зерттеуді жалғастыра алады, бұл етістіктердің домендер арасындағы қарым-қатынаста қалай жұмыс істейтіні туралы түсінігімізді кеңейтеді.

Талқылау және нәтижелер

Жоғарыда айтылған зерттеуге сәйкес Африка тілдеріндегі аспаздық етістіктерді зерттеу екі негізгі категорияға бөлінеді. Е. Догбей сияқты зерттеушілер Батыс Африка тілдерін зерттеу етістікті таңдау тағамның түріне және оны дайындау әдісіне байланысты екенін көрсетеді [17]. Керісінше, банту тілдерін зерттеу аспаздық лексикаға, тамақ дайындау әдеттеріне және тағамды жіктеуге бағытталған [18].

Батыс Африка тілдерінде тағамның атауына да, оны дайындау әдісіне де байланысты әртүрлі етістіктер қолданылады. Мысалы, Игбо тілі ям немесе балық сияқты белгілі бір тағамдарды пісіру, қуыру, ұнтақтау және пеште пісіру арасындағы айырмашылықты анықтайды [19].

Ұқсас айырмашылықтар орыс, қазақ және ағылшын тілдерінде бар. Орыс тіліндегі ас әзірлеу етістіктері көбінесе процесті және аяқталуды білдіру үшін түр префикстерін пайдаланады, мысалы, варить, сварить, жарить, поджарить. Қазақ тілінде пісіру тәсілдерін белгілеу үшін қайнату, қуыру, буға пісіру сияқты түрлі етістіктер қолданылады. Ағылшын тілінде to boil, to roast, to fry, to grill (қайнату, қуыру, гриль жасау және пеште қуыру) бар олардың әрқайсысы әртүрлі пісіру әдісін білдіреді.

Бұл тілдік ерекшеліктер аспаздық терминологияға мәдени әсерді көрсетеді. Батыс Африка тілдерінде етістіктер ингредиенттерге байланысты таңдалатыны сияқты, орыс, қазақ және ағылшын тілдерінде тамақ дайындаудың нюанстарын білдіру үшін әртүрлі лексикалық және грамматикалық стратегиялар қолданылады.

Сонымен қатар аспаздық етістіктер әмбебап когнитивті заңдылықтарды да, белгілі бір мәдени айырмашылықтарды да бейнелейді, бұл оларды тілдегі метафоралық тұжырымдаманың (conceptual metaphors) құнды мысалы етеді.

Көптеген тұжырымдамалық метафоралар тәжірибеге негізделген, өйткені олар сенсомоторлы қабылдаудан туындайды [20]. Пісіру адамның негізгі әрекеті болғандықтан, ол метафораларды қалыптастыруда шешуші рөл атқарады. Әртүрлі тілдерде тамақ дайындау көбінесе трансформациямен немесе өзгерумен байланысты. Мысалы, ағылшын тілінде boiling with anger немесе stewing over a problem ашулану үшін «ызалану», «ашудан қайнау» немесе «қиындықтан азап шегу» сияқты тіркестер эмоционалды қызуды жеткізу үшін тамақты суда дайындау немесе басқа сұйықтықта қайнату арқылы дайындау үдерісін

білдіретін to boil «пісіру» етістіктерін пайдаланады. Орыс тілінде закипать от злости («ашудан қайнау») сияқты салыстырмалы метафоралық кеңейтулер бар, ал қазақ тілінде буы бұрқырау («ашудан қайнау») ыстыққа негізделген ұқсас метафораны көрсетеді.

Мәдени факторлар метафоралардың өзгергіштігіне әсер етеді, белгілі бір тәжірибеге баса назар аударады [21]. З. Кевекс (2015, 2019, 2020) метафоралық вариацияның үш түрін ажыратады: сәйкес (әртүрлі мәдениеттердегі жалпы схеманы қолдана отырып), балама (бір мақсатты тұжырымдама үшін әртүрлі бастапқы аймақтарды қолдана отырып) және бірегей (бір мәдениетке тән) [22]. Пісіруге байланысты метафоралар метафоралардың барлық үш түрін көрсетеді.

Зерттеу тақырыбының тәжірибелік бөлімінде әртүрлі тілдердегі ас даярлау етістіктерінің прагмалингвистикалық семантикасы көрінісін толығырақ талдап, түсіндірейік.

Аспаздық тәжірибелер мәдени сәйкестікке терең енген және біз ас даярлауды сипаттау үшін қолданатын тіл жиі метафоралық өрнектердің бай репозиторийі ретінде қызмет етеді. Әртүрлі тілдерде ас даярлау етістіктері – мысалы, қайнату, қуыру немесе илеу – көбінесе олардың сөзбе-сөз мағыналарынан асып түседі және эмоцияларға, әлеуметтік динамикаға және интеллектуалды үдерістерге қатысты дерексіз ұғымдарды жеткізеді. Бұл метафоралар мәдени құндылықтар мен тарихи тәжірибені бейнелеп қана қоймайды, сонымен қатар ана тілінде сөйлейтіндердің күнделікті іс-әрекеттің объективі арқылы әлемді қалай түсінетінін түсінуге мүмкіндік береді.

Бұл практикалық зерттеу әртүрлі мәдени, тарихи және геосаяси контекстерде қалыптасқан үш тілде – қазақ, ағылшын және орыс тілдерінде тамақ дайындау етістіктерінің метафоралық қолданылуын қарастырады. Осы тілдік жүйелерді салыстыра отырып, біз метафораларды қалыптастырудағы әмбебап тенденцияларды да, мәдени-спецификалық заңдылықтарды да анықтауға тырысамыз. Мысалы, ағылшын тіліндегі «stirring» аспаздық етістігі қақтығыс тудыруды талқылауға қалай метафоралық түрде аударылады?

Аспаздық етістіктер прагматикалық және метафоралық мағыналарды қамту үшін сөзбе-сөз «пісіру», «ас даярлау» шеңберінен шығып кетеді деген пікірді когнитивтік лингвистика, атап айтқанда концептуалды метафора теориясы (Conceptual Metaphor Theory) және іске асырылған таным теориясы (Embodied cognition theory) қолдайды. Дж. Лакофф пен М. Джонсон (1980) тұжырымдаған концептуалды метафора теориясы (KMT) абстрактілі ұғымдар физикалық тәжірибеге негізделген метафоралар арқылы құрылымдалатынын дәлелдейді [23]. Ас даярлауды қамтитын әмбебап адам әрекеті дерексіз идеяларды түсіндіруге көмектеседі. Мысалы, «simmer down» (тура аудармасы: қайнату температурасын төмендету) тіркесі адамның эмоциясын тыныштандыру немесе эмоцияны басқарумен байланыстырылады. Сол сияқты, «fermenting ideas» (тура аудармасы: идеяларды тұздау немесе ашыту) ойлардың немесе идеялардың өсуін, көбеюін сипаттау үшін ашытудың баяу үдерісін пайдаланады.

Осындай мағыналар аспаздық етістіктердің бізді үдерістер, өзгерістер және шығармашылық туралы ойлауға әкелетіндігімен түсіндіріледі. Фреймдік семантикасына сәйкес (Frame semantics) (Чарльз Дж. Филмор, 1982), ағылшын тілінде «to grill» (қаз.: қуыру, гриль) сияқты етістіктер тек қана нақты «қуыру» фреймін ғана емес, сонымен қатар «біреуді тергеу» мағынасын беретін «to grill someone» етістігіне қатысты прагматикалық фреймдерді белсендіреді [24].

Және де «half-baked ideas» (қаз.: жартылай пісірілген идеялар/ойлар) жеткіліксіз ойластырылған жоспарларға мін тағу үшін аяқталмаған нәрсені дайындау идеясын пайдаланады. Бұл тамақ дайындау сияқты белгілі бір салаларға қатысты сөздердің әңгімеде жиі қолданылуының әсерінен жаңа мағынаға ие болатынына дәлел.

Іске асырылған таным теориясы осы құбылыстың негізінде жатыр: сенсорлық және моторлық тәжірибе (мысалы, араластыру, қыздыру) метафоралық дисплейлер жасауға мүмкіндік беретін нейрондық желілерді құрайды. Психоллингвистика саласындағы зерттеулер «boil with anger» сияқты метафораларды өңдеу физикалық жылумен байланысты сенсомоторлы аймақтарды белсендіретінін растайды [25]. Әртүрлі салалар арасындағы бұл байланыс дерексіз жағдайларда ас даярлау етістіктерін қаншалықты табиғи түрде қолданатынымызды көрсетеді. Сонымен қатар, қозғалыс етістіктері олардың мағынасын танымдық қабылдауға қатысты ең күрделі болып саналады, бұл студенттердің осы материалды орыс, қазақ және ағылшын тілдерінде игеру процесін қиындатады [26].

Кросс-лингвистикалық талдау бұл үрдісті растайды. Мысалы, жапон тілінде «煮詰まる(нищумару)» сөзбе-сөз аударғанда «қайнау температурасына немесе қайнау деңгейіне жеткізу», ағылшын тілінде «boil down to» «дайын болғанша қайнату» етістіктері «қорытындыға келу» деген тіркесті де білдіреді. Метафорға әсер ететін нақты ингредиенттер немесе әдістер сияқты мәдени нюанстардың болуына қарамастан, метафоралық кеңенің жалпы үлгісі тұрақты болып қалады және әмбебап когнитивтік механизмнің болуын болжайды.

Осылайша, аспаздық етістіктер сөзбе-сөз қолданылу шеңберінен шығып, олардың нақты тәжірибедегі тамыры және концептуалды метафорлар арқылы абстрактілі үдерістермен құрылымдық байланысы арқылы өтеді. Бұл етістіктер теориялық негіздермен де, эмпирикалық зерттеулермен де қолдау тапқан материалды емес ұғымдарды тұжырымдау үшін материалды тәжірибені пайдаланатын когнитивтік құралдар ретінде қызмет етеді.

Әртүрлі тілдерде қайнау әдетте күшті эмоциялармен байланысты болғанымен, мәдени айырмашылықтар оның түсіндірілуін анықтайды. Қазақ тілінде «қайнау, қайнату» етістігі өзінің төзімділік шегіне жеткен адамды білдіру үшін метафоралық түрде қолданылады. Сонымен қатар, ағылшын тілі метафоралық түрде орыс немесе қазақ тілдерінде сирек кездесетін қатты ыстықты (it's baking outside) сипаттай отырып, «қайнату, пісіру» ұғымын кеңейтеді. Сол сияқты, Батыс Африка тілдерінде, мысалы, игбо және эве, пісіру етістіктері белгілі бір пісіру әдістерін сипаттап қана қоймайды, сонымен қатар олардың метафоралық қолданылуына әсер ететін мәдени маңызды аспаздық дәстүрлерді көрсетеді.

Осылайша аспаздық етістіктер прагматиканың, концептуалды метафоралардың және мәдени танымның қиылысы туралы түсінік береді. Дене тәжірибесі барлық жерде метафоралық құрылымдарды қалыптастырса, мәдени және лингвистикалық факторлар метафораларды қолданудағы тіл аралық айырмашылықтарға ықпал етеді.

Аспаздық етістіктер тарихи, экологиялық және әлеуметтік факторлардың әсерінен қалыптасқан өзіндік гастрономиялық тәжірибелер мен сөйлеушілердің мәдени басымдықтарын көрсетеді. Лингвистикалық салыстырмалылық (Сепир-Уорф гипотезасы) тіл ойлауға әсер етеді деп тұжырымдайды [27], ал аспаздық лексика бұған мысал бола алады: етістіктер мәдени маңызды ас дайындау әдістерін, ингредиенттерді немесе текстураларды кодтайды.

1. Жапон тілінде «煮る» (ниру) сорпада қайнату дегенді білдірсе, «茹でる» (юдэру) суда қайнатуды білдіреді, осы арқылы жапон асханасының негізінен сорпа дайындаумен байланысты екенін көрсетеді.

2. Тай тіліндегі «ผัด» (пад) хош иісті дәмдеуіштермен қуырылған дегенді білдіреді және осындай тағам түрі Тайландтың көше тағамдарының негізгі бөлігі болып табылады.

3. Испан тілінде «sofregir» аспаздық етістігі Жерорта теңізі тағамдарына қажет софрито сияқты дәмдік негіздерді жасау үшін пиязды баяу қуыруды білдіреді.

4. Италиян тілінде «mantecare» ас даярлау етістігі крахмалдың эмульсиялануын білдіреді, бұл италиян асханасының тамақтың текстурасына ерекше мән беретінін көрсетеді.

5. Кәріс тілінде «찌개» (джиге/чиге) тек ашытылған ингредиенттерді бұқтыруды білдіретін аспаздық етістігі кәріс асханасының консервілеу дәстүрін көрсетеді.

6. Хинди тіліндегі «(बू) 天那» (бхунна) етістігі хош иістерді шығару үшін дәмдеуіштерді майға қуыруды білдіреді, бұл үнді карриін жасау үшін өте маңызды

Мұндай лексикалық ерекшелік аспаздық етістіктердің тек техникалық терминдер емес, гастрономиялық сәйкестікті сақтайтын және жеткізетін мәдени артефактілер екенін растайды.

Қорытынды

Прагмалингвистикалық семантиканы қолдана отырып, ас даярлау етістіктерін зерттеу олардың сөзбе-сөз мағынасы мен тілдегі контекстік құндылығы арасындағы өзара әрекеттесуді анықтады. «Қуыру», «бұқтыру», «қайнату» сияқты етістіктер өздерінің денотативті функцияларынан асып түседі және мәдени тәжірибелерді, метафоралық тіркестерді және әлеуметтік лингвистикалық нюанстарды қамтиды. Зерттеу бұл етістіктердің әртүрлі коммуникативті контексттерге қалай бейімделетінін талдайды және семантикалық дәлдік пен прагматикалық бейімделгіштік арасындағы байланысты көрсетеді. Аспаздық етістіктер әртүрлі тілдік қауымдастықтарға тән мәдени білімді, жалпы тәжірибені және құндылықтарды көрсетеді. Бұл мәдениетаралық қарым-қатынас, тілдік педагогика және аударма үшін өте маңызды.

Болашақ зерттеулер бұл тақырыпты әртүрлі тілдердегі аспаздық етістіктерді салыстыру немесе олардың әдебиет, жарнама немесе адам мен компьютердің өзара әрекеттесуі сияқты мамандандырылған салалардағы рөлін зерттеу арқылы кеңейте алады. Сонымен қатар бұл нәтижелерді компьютерлік лингвистикаға біріктіру табиғи тілді өңдеу жүйелерін жақсартып алады. Бұл машиналарға контекстке тәуелді мағыналарды жақсырақ тануға мүмкіндік береді. Сайып келгенде, бұл зерттеу тілдің күнделікті өмірдің бір бөлігі екенін растайды, мұнда ас даярлау сияқты күнделікті әрекеттерге байланысты қарапайым етістіктер де мағынаны қалыптастыруда, бөлісуде және түсінуде шешуші рөл атқарады.

Мүдделер қақтығы

Мақала бойынша мүдделер қақтығысы жоқ.

Авторлардың қосқан үлесі С.Т. Айтхожаева мақаланың негізгі материалдарын жинау, сұрыптау, жүйелеу жұмыстарымен айналысып, мақаланың негізгі бөлігін жазды. М.К. Мамбетова мақала материалдарын саралап, мақалаға қатысты әдебиеттер тізіміне шолу жасап, жазылу барысын қадағалап, толық жетекшілік етті. Б. Нурлангазықызы

жиналған материалдарға талдау жасап, толықтыру жұмыстарымен бірге мақаланың ресімделуіне өз үлесін қосты.

Әдебиеттер тізімі

1. Esbrí-Blasco M. *Cooking in the Mind: a Frame-based Contrastive Study of Culinary Metaphors in American English and Peninsular Spanish*: PhD thesis. – Castellón: Universitat Jaume I, 2020. – 350 p. DOI: <http://doi.org/10.6035/14110.2020.189904>
2. Gerhardt C., Frobenius M., Ley S. *Culinary linguistics: The chef's special*. – Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2013. – 322 p. – Available at: <https://library.oapen.org/bitstream/id/3e84d21b-1c57-4b2a-a382-a15a02d3e4d2/643255.pdf> (accessed: 01.01.2025).
3. Mey J. (Ed.). *Concise Encyclopedia of Pragmatics*. – Oxford: Elsevier, 2009. – Available at: <https://books.google.co.ls/books?id=GcmXgeBE7k0C&printsec=frontcover> (accessed: 01.01.2025).
4. Cameron D. *Working with Spoken Discourse*. – London: SAGE Publications, 2001. – 216 p. – Available at: <https://uk.sagepub.com/en-gb/eur/working-with-spoken-discourse/book206990> (accessed: 01.01.2025).
5. Alakrash H.M., Bustan E.S. Politeness Strategies Employed by Arab EFL And Malaysian ESL Students in Making Request // *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*. – 2020. – 10(6). – Pp. 10–20. DOI: <http://dx.doi.org/10.6007/IJARBS/v10-i6/7257>
6. Beavers, J.; Koontz-Garboden, A. Manner and Result in the Roots of Verbal Meaning / J. Beavers, A. Koontz-Garboden // *Linguistic Inquiry*. – 2012. – Vol. 43, No. 3. – Pp. 331–369. DOI: https://doi.org/10.1162/Ling_a_00093
7. Devos M. Makwe Cooking: A Laborious Journey from Crop to Plate / M. Devos // In: Devos, M.; Ricquier, B. (Eds.), *Cooking with Linguists*. – Tervuren: Royal Museum for Central Africa, 2022. – P. 179–250. – Available at: https://www.africamuseum.be/sites/default/files/media/docs/research/publications/rmca/series/studies-social-sciences-humanities/book_cooking%20with%20linguists%20pour%20Web.pdf (accessed: 01.01.2025).
8. Mateu J., Rigau G. Verb-Particle Constructions in Romance: A Lexical Syntactic Account / J. Mateu, G. Rigau // *Probus*. – 2010. – Vol. 22, No. 2. – P. 241–269. DOI: <https://doi.org/10.1515/prbs.2010.009>
9. Graci R., Capone A. Perspectives on the Semantics/Pragmatics Debate: Insights from Aphasia Research / R. Graci, A. Capone // *Frontiers in Psychology*. – 2023. – Vol. 14. – P. 125-170. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1250170>
10. Course L.S.A. *Lexical Semantics of Verbs I: Introduction and Role-Centered Approaches to Lexical Semantic Representation*. – Available at: <https://web.stanford.edu/~bclevin/lisa09intro-sr.pdf> (accessed: 01.01.2025).
11. Allahverdiyeva A. M. General Pragmalinguistic Overview of Some Lexical, Syntactical and Rhetoric Units in Argumentation // *First International Volga Region Conference on Economics, Humanities and Sports (FICEHS 2019)*. – Atlantis Press, 2020. – C. 281-285. DOI: <https://doi.org/10.2991/aebmr.k.200114.066>
12. Ellis R. *The Study of Second Language Acquisition* [Electronic source]. – Oxford: Oxford University Press, 1994. – 824 p. Available at: <https://archive.org/details/studyofsecondlan0000elli> (accessed: 01.01.2025).

13. Wenhe Z., Jun W., Sanjun S. Translation Quality Assessment: Past and Present, by Juliane House / Z. Wenhe, W. Jun, S. Sanjun. – New York: Routledge, 2015. – 160 p. – Available at: <https://www.routledge.com/Translation-Quality-Assessment-Past-and-Present/House/p/book/9781138795488> (accessed: 01.01.2025).
14. Donahue J.F., Laudan R. Cuisine and Empire: Cooking in World History / J.F. Donahue, R. Laudan // *The American Historical Review*. – 2014. – Vol. 119, No. 5. – P. 1646–1647. DOI: <https://doi.org/10.1093/ahr/119.5.1646>.
15. Cook G., Jurafsky D. The Language of Food: A Linguist Reads the Menu / G. Cook, D. Jurafsky // *Applied Linguistics*. – 2016. – Vol. 37, No. 1. – P. 139–142. DOI: <https://doi.org/10.1093/applin/amv021>
16. Biber D. Corpus-Based and Corpus-Driven Analyses of Language Variation and Use / D. Biber // *The Oxford Handbook of Linguistic Analysis* / ed. by B. Heine, H. Narrog. – Oxford: Oxford University Press, 2012. – P. 159–191. – Available at: <https://academic.oup.com/edited-volume/28050/chapter/211985741> (accessed: 01.01.2025).
17. Dogbey E. The Concept of Cook and Eat: A Semantics Aspect of Cook and Eat Verbs in Ewe / E. Dogbey // *International Journal of Psychology and Education*. – 2020. – Vol. 4, No. 4. – P. 17–28. – Available at: <https://journals.uew.edu.gh/index.php/ijope/article/view/25> (accessed: 01.01.2025).
18. Petzell M. Cooking in Kagulu / M. Petzell // *Cooking with Linguists: Culinary Lexicon and Recipes in Selected Bantu Languages* / ed. by M. Devos, B. Ricquier. – Tervuren: Royal Museum for Central Africa, 2022. – P. 149–177. – Available at: https://www.africamuseum.be/sites/default/files/media/docs/research/publications/rmca/series/studies-social-sciences-humanities/book_cooking%20with%20linguists%20pour%20Web.pdf (accessed: 01.01.2025).
19. Okeke C., Igbeaku B. Igbo Verbs of Cooking: A Lexical Semantic Analysis // *Language Matters*. – 2015. – Vol. 46, No. 1. – P. 81–97. DOI: <https://doi.org/10.1080/10228195.2014.983146>
20. Yu N. Metaphorical Expressions of Anger and Happiness in English and Chinese // *Metaphor and Figurative Language: Literary and Cross-Cultural Perspectives* / ed. by P. Hanks R. Giora. – New York; London: Routledge, 2012. – Vol. 3. – P. 328–359. DOI: https://doi.org/10.1207/s15327868ms1002_1
21. Ogarkova A., Soriano C. Variation within Universals: The ‘Metaphorical Profile’ Approach to the Study of ANGER Concepts in English, Russian, and Spanish. In: *Metaphor and Intercultural Communication* / ed. by A. Musolff, F. MacArthur, G. Pagani. – London: Bloomsbury, 2014. – P. 93–116. – Available at: <https://archive-ouverte.unige.ch/unige:98101> (accessed: 01.01.2025).
22. Kövecses, Z. Some consequences of a multi-level view of metaphor. In: Navarro i Ferrando, I. ed. *Current Approaches to Metaphor Analysis in Discourse*. – Berlin, Boston: De Gruyter Mouton, 2019. – pp. 19-34. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110629460-002>
23. Lakoff, G., Johnson M. *Conceptual Metaphor in Everyday Language* // *Shaping Entrepreneurship Research*. – London: Routledge, 2020. – P. 475–504.
24. Boas H.C. Construction Grammar and Frame Semantics. In: X. Wen, J. R. Taylor, editors. *The Routledge Handbook of Cognitive Linguistics*. (Routledge, New York; London, 2021, pp. 43–77). DOI: <https://doi.org/10.4324/9781351034708>
25. Boulenger V., Hauk O., Pulvermüller F. Grasping Ideas with the Motor System: Semantic Somatotopy in Idiom Comprehension. *Brain Research*. – 2009. – Vol. 1253. – P. 128–136. – Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0006899309000188> (accessed: 01.01.2025).

26. Бижкенова, А., Кенжебекова, Р. К вопросу аспектуальности глаголов в русском, казахском и английском языках (на примере глаголов движения в спортивном дискурсе) // Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева. Серия филология. – 2021. – №137(4). – Б. 38–48. DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-678X-2021-137-4-38-48>

27. Regier T., Xu, Y. The Sapir-Whorf Hypothesis and Inference under Uncertainty / T. Regier. Y. Xu // Wiley Interdisciplinary Reviews: Cognitive Science. – 2017. – Vol. 8, No. 6. – P. 1440. – Available at: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/wcs.1440> (accessed: 01.01.2025).

С.Т. Айтхожаева*, М.К. Мамбетова, Б. Нурлангазыкызы

Казахский национальный университет имени Аль-Фараби, Алматы, Казахстан

Прагмалингвистические особенности глаголов приготовления пищи

Аннотация. В данной статье рассматриваются различные значения кулинарных глаголов с прагматической лингвистической точки зрения. Основное внимание уделялось взаимодействиюмеждубуквальнойсемантикойиконтекстно-зависимымисемантическими нюансами, проявляющимися в повседневном общении, специализированном дискурсе или метафорическом переносе. Исследования показывают, что эти глаголы не только описывают действия, но и передают культурные обычаи, социальные нормы и неявные знания. Методологически анализ сочетает качественные примеры с теоретическими моделями из прагматики, чтобы продемонстрировать влияние контекста на интерпретацию. Результаты показывают, что кулинарные глаголы служат связующим звеном между языковой точностью и ситуативной адаптацией: значение кулинарных глаголов проявляется только в процессе использования и зависит от таких факторов, как намерение говорящего, ситуативный контекст или культурная среда. Это имеет значение для межкультурной коммуникации, языковой дидактики и перевода, поскольку одни лишь лексические эквиваленты часто не отражают коннотативных различий. В статье приводятся доказательства в пользу более широкого семантического подхода, включающего прагматические аспекты и предлагающего сравнительные исследования других языков или областей. В целом в статье подчеркивается, что повседневные глаголы благодаря контекстуализации позволяют глубже понять динамику языка как социального явления.

Ключевые слова: кулинарный глагол, прагматика, семантика, контекст, концептуальная метафора, значение, прагмалингвистика.

S.T. Aitkhozhayeva*, M.K. Mambetova, B. Nurlangazykyzy

Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

Pragmalinguistic features of cooking verbs

Abstract. This article examines the variety of meanings of cooking verbs from a pragmalinguistic perspective. The focus is on the interaction between the literal semantics and context-dependent nuances of meaning that manifest themselves in everyday communication, specialist discourse,

or metaphorical transfer. The study shows that these verbs not only describe actions but also convey cultural practices, social norms, and implicit knowledge. Methodologically, the analysis combines qualitative examples with theoretical models of pragmalinguistics to capture contextual influences of interpretation. The results show that cooking verbs function as an interface between linguistic precision and situational adaptability: Their meaning only emerges in use, depending on factors such as the speaker's intention, situational setting, and cultural background. This has consequences for intercultural communication, language didactics, and translation, as lexical equivalents alone often do not reflect connotative differences. The article argues for a broader semantic view that includes pragmatic dimensions and suggests comparative studies of other languages or domains. Overall, it emphasizes how everyday verbs offer deeper insights into the dynamics of language as a social phenomenon through their contextual embedding.

Keywords: culinary (cooking) verb, pragmatics, semantics, context, conceptual metaphor, meaning, pragmalinguistics.

References

1. Esbrí-Blasco M. Cooking in the mind: A frame-based contrastive study of culinary metaphors in American English and Peninsular Spanish [PhD thesis] (Universitat Jaume I, Castellón, 2020, 350 p.).
2. Gerhardt C, Frobenius M, Ley S. Culinary linguistics: The chef's special (John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, 2013, 322 p.). – Available at: <https://library.oapen.org/bitstream/id/3e84d21b-1c57-4b2a-a382-a15a02d3e4d2/643255.pdf> (accessed: 01.01.2025).
3. Mey J. Concise encyclopedia of pragmatics (Elsevier, Oxford, 2009). Available at: <https://books.google.co.ls/books?id=GcmXgeBE7k0C&printsec=frontcover> (accessed: 01.01.2025).
4. Cameron D. Working with spoken discourse (SAGE Publications, London, 2001, 216 p.). – Available at: <https://uk.sagepub.com/en-gb/eur/working-with-spoken-discourse/book206990> (accessed: 01.01.2025).
5. Alakrash H.M., Bustan E.S. Politeness Strategies Employed by Arab EFL And Malaysian ESL Students in Making Request. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 10(6), 10–20. DOI: <http://dx.doi.org/10.6007/IJARBS/v10-i6/7257>
6. Beavers, J., Koontz-Garboden, A. Manner and result in the roots of verbal meaning. *Linguistic Inquiry*, 43(3), 331–369 (2012). DOI: https://doi.org/10.1162/Ling_a_00093
7. Devos, M. Makwe cooking: A laborious journey from crop to plate. In: M. Devos & B. Ricquier (Eds.), *Cooking with Linguists* (Royal Museum for Central Africa, Tervuren, 2022, pp. 179–250).
8. Mateu, J., Rigau, G. Verb-particle constructions in Romance: A lexical syntactic account. *Probus*, 22(2), 241–269 (2010). DOI: <https://doi.org/10.1515/prbs.2010.009>
9. Graci, R., Capone, A. Perspectives on the semantics/pragmatics debate: Insights from aphasia research. *Frontiers in Psychology*, 14, 125-170 (2023). DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1250170>
10. Course L.S.A. Lexical Semantics of Verbs I: Introduction and Role-Centered Approaches to Lexical Semantic Representation. – Available at: <https://web.stanford.edu/~bclevin/lisa09intro-sr.pdf> (accessed: 01.01.2025).

11. Allahverdiyeva, A. M. General pragmatolinguistic overview of some lexical, syntactical and rhetoric units in argumentation. In: First International Volga Region Conference on Economics, Humanities and Sports (FICEHS 2019) (Atlantis Press, 2020, pp. 281–285).
12. Ellis, R. The study of second language acquisition. (Oxford University Press, Oxford, 1994, 824 p.). Available at: <https://archive.org/details/studyofsecondlan0000elli> (accessed: 01.01.2025).
13. Wenhe Z., Jun W., Sanjun S. Translation Quality Assessment: Past and Present, by Juliane House (Routledge, New York, 2015, 160 p.) – Available at: <https://www.routledge.com/Translation-Quality-Assessment-Past-and-Present/House/p/book/9781138795488> (accessed: 01.01.2025).
14. Donahue, J.F., Laudan R. Cuisine and Empire: Cooking in World History. The American Historical Review, 119(5), 1646–1647 (2014). DOI: <https://doi.org/10.1093/ahr/119.5.1646>
15. Cook, G., Jurafsky, D. The language of food: A linguist reads the menu. Applied Linguistics, 37(1), 139–142 (2016). DOI: <https://doi.org/10.1093/applin/amv021>
16. Biber, D. Corpus-based and corpus-driven analyses of language variation and use. In: B. Heine & H. Narrog (Eds.), The Oxford handbook of linguistic analysis (Oxford University Press, Oxford, 2012, pp. 159–191).
17. Dogbey, E. The concept of cook and eat: A semantics aspect of cook and eat verbs in Ewe. International Journal of Psychology and Education, 4(4), 17–28 (2020).
18. Petzell, M. Cooking in Kagulu. In: M. Devos & B. Ricquier (Eds.), Cooking with linguists: Culinary lexicon and recipes in selected Bantu languages (Royal Museum for Central Africa, Tervuren, 2022, pp. 149–177). – Available at: https://www.africamuseum.be/sites/default/files/media/docs/research/publications/rmca/series/studies-social-sciences-humanities/book_cooking%20with%20linguists%20pour%20Web.pdf (accessed: 01.01.2025).
19. Okeke, C., Igbeaku, B. Igbo verbs of cooking: A lexical semantic analysis. Language Matters, 46(1), 81–97 (2015). DOI: <https://doi.org/10.1080/10228195.2014.983146>
20. Yu, N. Metaphorical expressions of anger and happiness in English and Chinese. In: P. Hanks, R. Giora (Eds.), Metaphor and figurative language: Literary and cross-cultural perspectives, (Routledge, New York; London, 2012, pp. 328–359). DOI: https://doi.org/10.1207/s15327868ms1002_1
21. Ogarkova, A., Soriano, C. Variation within universals: The ‘metaphorical profile’ approach to the study of ANGER concepts in English, Russian, and Spanish. In: A. Musolff, F. MacArthur, G. Pagani (Eds.), Metaphor and intercultural communication (Bloomsbury 2014, pp. 93–116). – Available at: <https://archive-ouverte.unige.ch/unige:98101> (accessed: 01.01.2025).
22. Kövecses, Z. Some consequences of a multi-level view of metaphor. In: I. Navarro i Ferrando (Ed.), Current approaches to metaphor analysis in discourse (De Gruyter Mouton, 2019, pp. 19–34). DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110629460-002>
23. Lakoff, G., Johnson, M. Conceptual metaphor in everyday language. In Shaping entrepreneurship research (Routledge, 2020, pp. 475–504).
24. Boas, H. C. Construction grammar and frame semantics. In: X. Wen & J. R. Taylor (Eds.), The Routledge handbook of cognitive linguistics (Routledge, 2021, pp. 43–77). DOI: <https://doi.org/10.4324/9781351034708>
25. Boulenger, V., Hauk, O., Pulvermüller, F. Grasping ideas with the motor system: Semantic somatotopy in idiom comprehension. Brain Research, 1253, 128–136 (2009). – Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0006899309000188> (accessed: 01.01.2025).

26. Bizhkenova A., Kenzhebekova P. K voprosu aspektual'nosti glagolov v russkom, kazahskom i anglijskom yazykah (na primere glagolov dvizheniya v sportivnom diskurse) [On the problem of aspects of verbs in Kazakh, English and Russian (based on the example of movement verbs in sports discourse)]. Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University. Philology Series, 137(4), 38–48 (2021). DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-678X-2021-137-4-38-48> [in Russian]

27. Regier, T., Xu, Y. The Sapir-Whorf hypothesis and inference under uncertainty. WIREs Cognitive Science, 8(6), e1440 (2017). – Available at: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/wcs.1440> (accessed: 01.01.2025).

Авторлар туралы мәлімет:

Айтхожаева Салтанат Түлегеновна – хат-хабар үшін автор, PhD докторант, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан. E-mail: a.t.saltanat@mail.ru, <https://orcid.org/0009-0008-1359-2064>.

Мамбетова Манишук Кудайбергеновна – филология ғылымдарының кандидаты, аға оқытушы, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан. E-mail: mmanshuk@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8870-4787>.

Нұрланғазықызы Балнұр – оқытушы, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан. E-mail: balnurbaitileuova@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0003-0033-6911>.

Айтхожаева Салтанат Түлегеновна – автор для корреспонденции, Phd докторант, Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Алматы, Казахстан. E-mail: a.t.saltanat@mail.ru, <https://orcid.org/0009-0008-1359-2064>

Мамбетова Манишук Кудайбергеновна – кандидат филологических наук, старший преподаватель, Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Алматы, Казахстан. E-mail: mmanshuk@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8870-4787>.

Нурланғазықызы Балнұр – преподаватель, Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Алматы, Казахстан. E-mail: balnurbaitileuova@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0003-0033-6911>

Aitkhozhayeva Saltanat Tulegenovna – corresponding author, PhD student, Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan. E-mail: a.t.saltanat@mail.ru, <https://orcid.org/0009-0008-1359-2064>.

Mambetova Manshuk Kudaibergenovna – Candidate of Philology, Senior Lecturer, Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan. E-mail: mmanshuk@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8870-4787>.

Nurlangazykyzy Balnur – Lecturer, Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan. E-mail: balnurbaitileuova@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0003-0033-6911>.

Copyright: © 2025 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY NC) license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).